

የሽግግር መንግስት አስፈላጊነት

ሰማሃኝ ጋሹ (ዶ/ር)

አሁን በኢትዮጵያ እየተካሄደ በሚገኘው የለውጥ ሂደት በተቃዋሚው ሃይል በኩል ሊወሰዱ ስለሚገባቸው እርምጃዎች የተለያዩ ሃሳቦች እየተሰነዘሩ ይገኛሉ። በአንድ በኩል ዶ/ር አብይ እየወሰዳቸው የሚገኙት እርምጃዎች አበረታች በመሆናቸው እሱን እየደገፍን የተሻለ ለውጦች እንዲደረጉ ግፊት እናድርግ የሚል ነው። የእነዚህ ወገኖች መከራከርያ በኢትዮጵያ ያሉት የፖለቲካ ሃይሎች ያላቸው የፖለቲካ ፕሮግራም የተለያዩ በመሆኑ የሽግግር መንግስት ይመስረት ቢባል አብረው መስራት አይችሉም የሚል ነው። በሌላ በኩል አንዳንድ የፖለቲካ ፓርቲዎችና ታዋቂ የሰበአዊ መብት ታጋዮች የሽግግር ፣ የጥምር ወይም ባለ አደራ መንግስት መመስረት አለበት የሚል አቋማቸውን በመግለፅ ላይ ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል ጋዜጠኛ እስክንድር ነጋ፣ መድረክና በቅርቡ የተመሰረተው የኢትዮጵያ አገር አቀፍ ንቅናቄ ይገኙበታል። ለዚህም ዋናው መከራከርያቸው ላለፉት 27 አመታት ስልጣን ላይ የቆዩ መንግስት በራሱ መንገድ የሚያደርጋቸው የለውጥ እርምጃዎች አስተማማኝና ዘላቂነት ሊኖራቸው ስለማይችል ዋና ዋና የፖለቲካ ሃይሎች የተሳተፉበት የለውጥ ሂደት ብሄራዊ መግባባትን ለማምጣት የሚያግዝና ለውጡንም ዘላቂና አስተማማኝ ያደርገዋል በሚል ነው። እኔም የሽግግር መንግስት ማቋቋም ያስፈልጋል ከሚሉት ወገን ስሆን መከራከርያዎንም እንደሚከተለው አቀርባለሁ።

ኢትዮጵያ ላለፉት 45 አመታት አስቸጋሪ በሆነ የፖለቲካ ቀውስ ውስጥ አልፋለች። በተማሪዎች እንቅስቃሴ የተጀመረው ‘ የብሄር ጭቆና ’ ትርክት በርካታ ብሄር ተኮር የፖለቲካ ድርጅቶች እንዲመሰረቱ ምክንያት ሆኑዋል። በተለይ ህወሃት የተከተለው የአማራውን ብሄር እንደ ጨቋኝና ጠላት አድርጎ ያቀረበበት መንገድ አሁን ላለው የፌዴራል ስርአት ምስረታ እንደ ዋነኛ ግብአት አገልግሎት አልፎ አማራው ጨቋኝ ሌሎች ተጨቋኝ ተደርገው የቀረቡበት መንገድ በተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች ዘንድ ብሄሩ በጥርጣሬ እንዲታይና በሌሎች ክልሎች እንደ አገሩ በነፃነት እንዳይኖር የተደረገበትን ሁኔታን ፈጥሮአል። ህወሃት በ 1983 ዓም ባደረገው የሽግግር መንግስት ምስረታ ሂደትም ሆነ ቀጥሎ በመጣው ህገ መንግስት የማርቀቅና ማይደቅ ሂደት ህብረ ብሄራዊ የፖለቲካ ሃይሎች እንዳይካፈሉ የተከለከሉ ሲሆን ሁሉም ብሄሮች በተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች ሲወከሉ አማራው ግን በሂደቱ እንዳይወከል ተደርጓል።

ይህ ህገ መንግስትም ሆነ እሱን መሰረት አድርገው የተቋቋሙት የፖለቲካ ተቋማትና ክልሎች በህብረ ብሄራዊነትንና በግለሰብ መብት ላይ የሚያምነውን ማህበረሰብና የአማራውን ህዝብ ጥቅም የጎዳ ነው። እነዚህ የህብረተሰብ ክፍሎች ሳይወከሉ የፀደቀውን ህገ መንግስት ብትወዱም ባትወዱም ተቀብላችሁ ቀጥሎ የሚል ለዴሞክራሲ እታገላለሁ የሚል የፖለቲካ ሃይል መኖሩ አሳሳቢ ጉዳይ ነው። አንዳንድ የፖለቲካ ሃይሎች የሽግግር መንግስት ተመስርቶ መሰረታዊ የህገ መንግስት ለውጥ እንዳይደረግ የሚፈገልጉት የብሄር የፖለቲካ ሃይሎች ብቻቸውን የመሰረቱት ስርአት የብሄራን መብት ከጠበኩት በላይ ያስከበረልኝ ስለሆነ እንዲነካብኝ አልፈልግም ከሚል የመነጨ ነው። እነዚህ የፖለቲካ ሃይሎች መረዳት ያለባቸው በጣም ከፍተኛ የህብረተሰብ ክፍልን በማግለል የተመሰረተ ስርአት ዘለቅታዊ ሰላምና መረጋጋትን የማያመጣና ወሎ አድሮ አገሪቱን ቀውስ ውስጥ የሚከት መሆኑን ነው። የአገሪቱን አጣብቂኝ የፖለቲካ ሁኔታ ለመቀየር አንዱና ወንኛው መንገድ በዚህ ስርአት ምስረታና ሂደት የተገለሉ የህብረተሰብ ክፍሎችን በሂደቱ በማሳተፍ ነው። ስለዚህ ከላይ የተገለፁትን የህብረተሰብ ክፍሎች መሰረታዊ መብቶች ለማስጠበቅ አሁን ያለውን ህገ መንግስትን የማሻሻል ወይም የመለወጥ እርምጃ የግድ አስፈላጊ ነው። ይህንን አይነት መሰረታዊ ለውጥ ለማካሄድ ደግሞ የግድ ሁሉም የፖለቲካ ሃይሎችን ያሳተፈ ውይይትና ድርግር መደረጉ የግድ ስለሚል የሽግግር መንግስት ምስረታ አስፈላጊነትን ያሳያል።

እንደዚሁም የህገ መንግስት አርቃቂ ኮሚሽን፣ የህገ መንግስት ጉባኤ አባላት የተመረጡበት መንገድና ህገ መንግስቱ የፀደቀበት መንገድ የተጭበረበረና ህዝብን ያሳሳተፈ ነበር። የአንድን ህገ

መንግስታዊ ስርአት ቅቡልነት የሚወስነው ዋናው መርህ ህዝብን ያሳተፈ መሆኑና የፀደቀበትም መንገድ ህጋዊ ሲሆን ነው። አሁን ያለው ህገ መንግስት ህዝቡን ያሳተፈ እንዳልነበር በመግለፅ የህገ መንግስቱ ጉባኤ ሊቀመንበር የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ህዝቡን ይቅርታ መጠየቃቸው አይዘነጋም። ይህንን በህገ ወጥ መልኩ የፀደቀ ህገ መንግስት ተቀብላችሁ ለሚቀጥለው ምርጫ ተዘጋጁ ማለት ቀልድ ነው። ስለዚህ ህገ መንግስቱን በማርቀቅና ማፅደቅ ሂደት ህዝቡ የሚሳተፍበትና በህዝቡ ዘንድ ቅቡልነት ያለው ህገ መንግስት እንዲኖር ሁሉንም የፖለቲካ ሃይሎች ያሳተፈ የሽግግር ሂደት መኖሩን ግድ ይላል።

የቀዝቃዛው ጦርነት በማብቃቱ ምክንያት ህወሃት ለይስሙላ የሰብአዊ መብት ድንጋጌዎችን የተቀበለ ቢሆንም በመሰረታዊ ደረጃ ይህ ህገ መንግስት የህወሃት የፖለቲካ ፕሮግራም ቅጂ ነው። በዚህም ምክንያት ህወሃት አገሪቱን ከፋፍሎ ለመግዛት እንዲያመቸው የተጠቀመበት ሲሆን በዚህም የተነሳ ለረጅም ዘመን ተሳስበውና ተዋደው ይኖሩ የነበር የህብረተሰብ ክፍሎች የጎረጥ እንዲተያዩ በማድረግ የብሄር ግጭት እንዲባባስና የገሪቱንም አንድነት አደጋ ላይ እንዲወድቅ አድርጓል። በዚህም የተነሳ በፖለቲካ ሃይሎች መካከል የግለሰብና የብሄረሰብ መብት ማስከበርን፣ ኢትዮጵያዊ ማንነትና የብሄረሰብ ማንነትን፣ የክልሎች አወቃቀርን ፣ የብሄረሰብ ማንነት በፖለቲካ ተስተፎ ውስጥ ያለውን ሚናን አስመልክቶ ከፍተኛ ልዩነት ተፈጥሮአል። እነዚህን ወሳኝ የፖለቲካ ጉዳዮች ተነጋግሮ እልባት መስጠት ለነገ የሚባል ጉዳይ አይደለም። ለዚህም ነው የሽግግር መንግስት መመስረቱ በአገሪቱ ዋና ዋና የፖለቲካ ጉዳዮች ላይ ብሄራዊ መግባባትን ለማምጣት ከፍተኛ እድል የሚሰጠው።

ሌላው የሽግግር መንግስት ማቋቋም አስፈላጊ የሚሆነው ስልጣን ላይ ያለው መንግስት የሚያደርገው ለውጥ በአመዛኙ ጥገናዊ ለውጥ በመሆኑ ነው። እስካሁን በዶ/ር አብይ የሚመራው ቡድን ያደረጋቸው ለውጦች ላለፉት 3 አመታት ከነበርንበት ቀውስ እንድናገግም የረዳና አንፃራዊ መረጋጋትን ያመጣ ነው። በጠ/ሚኒስትሩ የሚወስዱት እርምጃዎች አበረታች ቢሆኑም ጥልቀት ያለው ለውጥ ያመጣሉ ብሎ በእርግጠኝነት መናገር አይቻልም። ዶ/ር አብይ አስቀድመው የለውጥ ፍኖተ ካርታቸውን ያላሳወቁ በመሆኑ አገዛዙ ስር ነቀል ለሆነ ለውጥ መዘጋጀቱን የሚሳይ ማስረጃ የለም። አገዛዙ ስር ነቀል ለውጥ አመጣለሁ ቢል ስልጣን ላይ የመቆየት እድሉን ስለሚያመነግነው ስር ነቀል ለውጥን በራሱ ተነሳሽነት ያደርጋል ተብሎ አይጠበቅም። ይህ ስር ነቀል ለውጥ ህገ መንግስቱን የማሻሻል፣ ለዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታ እንቅፋት የሆኑትን እንደ አብዮታዊ ዴሞክራሲና ልማታዊ መንግስት የሚባሉትን የአገዛዙን ዋና ዋና ርዩታለማዊ መሰረቶች የመለወጥን፣ ላለፉት 27 አመታት የተፈፀሙትን ወንጀሎችና ዝርፊያዎች በገለልተኛ አካል እንዲጣሩ ማድረግን የመሳሰሉትን ስለሚያጠቃልል አገዛዙ ስር ነቀል ለውጥን በራሱ ፈቃድ ያደርጋል ተብሎ አይታሰብም። ለዚህም ነው እውነተኛና መሰረታዊ ለውጦችን ለማካሄድ የሽግግር መንግስት መመስረቱ ትልቅ አስተዋፅኦ የሚኖረው።

ሌላው የሽግግር መንግስት መኖርን አስፈላጊ የሚያደርገው የሽግግር ፍትህ (transitional justice) ለማካሄድ የተሻለ እድል መፍጠሩ ነው። አንድ በግጭትና ጭቆና ውስጥ ያላፈች አገር በአለፈው ስርአት የተፈፀሙ ወንጀሎችን በማጣራት ተጠያቂዎችን ለፍርድ በማቅረብ ወይም በምህረትና ይቅርታ ያለፈውን ታሪክ በመዘጋትና ያ ሁኔታ እንዳይደገም ቃል በመግባት አዲስ ጅምርን ማድረግ ይኖርባታል። ይህንን መሰረታዊ ሂደት በአስተማማኝ ሁኔታ ለማካሄድ የግድ ሌሎች የፖለቲካ ሃይሎች በሂደቱ ሊሳተፉ ይገባል። ለዚህም የሽግግር መንግስት ምስረታ በጣም ጠቃሚ ነው። በአጠቃላይ ከላይ በዝርዝርኳቸው ዋና ዋና ምክንያቶች ስርአቱ መሰረታዊ ለውጦችን ያደርጋል ብሎ ከመጠበቅ ይልቅ ሂደቱ ሌሎች የፖለቲካ ሃይሎች የተሳተፉበት እንዲሆን የሽግግር መንግስት ምስረታ እንዲደረግ ግፊቱ መቀጠሉ አስፈላጊ ይሆናል።